

In het voetspoor van Bruno*

Guigo I over het cartusiaanse eremietenideaal

Rudolf van Dijk O.Carm.

1. De vijfde prior van de Chartreuse

De negenhonderdste sterfdag van de heilige Bruno van Keulen (ca. 1030-1101) vormde in 2001 een aanleiding om eens te luisteren naar de kartuizergeneratie die onmiddellijk na zijn dood het charisma van haar stichter overnam, het zelf beleefde en het op volgende generaties overdroeg. Aan het woord laten wij de vijfde prior van de Chartreuse, Guigo I (†1136).¹ Een vraag die eerst beantwoord moet worden, is hoeveel gezag wij Guigo mogen toekennen, wanneer hij ons onderricht over de cartusiaanse vorm van religieus leven. Er zijn zeker vijf verschillende argumenten, die tot zijn voordeel strekken.

Hij heeft Bruno weliswaar niet meer persoonlijk gekend, maar trof bij zijn intrede in 1106 wel drie metgezellen van de heilige stichter nog in leven. Van hen zal hij kostbare inzichten omtrent het cartusiaanse eremietenideaal ontvangen hebben. Het was immers misschien Guigo zelf, die als eerste het leven van zijn vier voorgangers in het priorsambt te boek stelde, toen hij al na drie jaar tot prior was gekozen.²

Guigo overtrof volgens deze *Chronique des premiers Chartreux* zijn vier voorgangers in faam en gezag.³ Afstammend van adellijke ouders, waarschijnlijk uit de omgeving van Saint-Vallier-sur-Rhône, was hij in profane en gewijde wetenschappen zeer onderlegd. Om zijn scherpe geest, zijn

* Dit artikel is de schriftelijke en geannoteerde versie van het referaat gehouden tijdens het kartuizercongres te Zelem (1-3 oktober 2001). Het verscheen eerder in F. Timmermans & T. Gaens (reds.), *Magister Bruno. Negen eeuwen uitstraling van de kartuizerorde*, Leuven 2003, 323-341. De nummers tussen ronde haken verwijzen naar de paragrafen van de tekstuitgave in de bijlage.

¹ Ruh 1990, 210-219.

² Wilmart 1926.

³ Het gedeelte over Guigo I werd tussen 1150 en 1175 vermoedelijk door ofwel Antelmus ofwel diens opvolger Basilius geschreven. Vgl. Greshake 1992, 83 (n. 1).

sterk geheugen en zijn voorbeeld in woord en daad was hij allerwegen gerespecteerd.

Onder Guigo's prioraat verspreidde het ideaal van eremieten-in-gemeenschap zich vanuit de Chartreuse in zeven stichtingen.⁴ De moederkartuize zelf hechtte zich onder zijn leiding steviger in het gebergte van La Chartreuse door omvangrijke nieuwbouw en de aanleg van een ingenieuze waterleiding. Waarbij nooit vergeten werd, hoe op 30 januari 1132 een vreselijke lawine bijna alle cellen verwoestte en zes monniken en een novice in de dood meesleurde.

Guigo legde als eerste de cartusiaanse levenswijze (*institutio propositi Cartusiae*) schriftelijk vast en moet dus zeer gespist geweest zijn op de juiste formulering van het cartusiaanse eremietenideaal in het voetspoor van Bruno.

De *Consuetudines Cartusiae* van Guigo I presenteerden zich bescheiden als 'gebruiken van de kartuize' en waren niet bedoeld om aan dochterstichtingen opgelegd te worden.⁵ Maar hun spirituele kracht werd als dermate groot ervaren, dat ze spoedig door de andere kartuizen spontaan werden overgenomen. De pauselijke goedkeuring door Innocentius III in 1133 verleende de *Consuetudines Cartusiae* praktisch het gezag van een echte ordesregel.

Al deze argumenten maken het samen aanvaardbaar, Guigo I te bestempelen tot een gezaghebbende getuige van de tweede generatie. In de institutie van het cartusiaanse eremietenideaal ligt de voornaamste betekenis van deze vijfde prior van de Grande Chartreuse. In hoeverre hij daarin trouw aan het charisma van Bruno is gebleven, is niet in een paar woorden te zeggen. Zeker is wel, dat hij niet heeft willen vasthouden aan een *statische* opvatting van het cartusiaanse eremietenideaal, zoals hij het vanaf zijn intrede moet hebben ingeoeffend. Eerder heeft Guigo I zowel institutioneel als spiritueel ruimte geschapen voor een *dynamische* ontwikkeling van dit ideaal, zodat het leefbaar zou blijven voor latere generaties kartuizermonniken.

2. De brief over het kartuizerleven

Hoezeer de roemruchte prior zelf door het cartusiaanse eremietenideaal gegrepen was, laat de brief zien, die hij schreef aan een onbekende vriend over het eremitische leven. De anonieme adressant is wellicht Willem van

⁴ Hierbij laten wij La Torre als een stichting van bijzondere aard buiten beschouwing.

⁵ Laporte 2001.

Aquitanië, graaf van Nevers, die in 1114 de Chartreuse bezocht en er in 1147 – elf jaar na Guigo's dood – zou intreden. Als wij afzien van de reeds genoemde *Consuetudines Cartusiae*, vormt deze brief met acht andere brieven, de *Meditationes* en een *Vita sancti Hugonis* de literaire nalatenschap van Guigo I. Zeker heeft hij meer geschreven, want hij onderhield nauwe contacten met toonaangevende tijdgenoten als Petrus Venerabilis, de benedictijnerabt van Cluny (1122-1156) die lang zelf kartuizer wilde worden, Bernardus van Clairvaux (1090-1153), de tweede stichter van Cîteaux die in 1134 de Chartreuse bezocht en met Guigo in briefwisseling bleef, en de kanselier-generaal kardinaal Heimerich die naast Willem van Aquitanië als mogelijke adressant van de brief 'over het eremitische leven' geldt. Maar betreffende die relaties is geen correspondentie bekend.

De Latijnse tekst van de *Brief aan een onbekende vriend over het eremitische leven* was reeds eerder uitgegeven.⁶ De brief is nu ook in Nederlandse vertaling toegankelijk.⁷ De inhoud ervan komt neer op een gemotiveerd en dringend verzoek van de afzender aan zijn adressant om kartuizer te worden. Vanuit literair oogpunt is hij een juweeltje van epistolaire kunst. Vanuit spiritualiteit gezien is hij bovenal een krachtig pleidooi voor *het eremitische leven* (titel) volgens *de levensvorm van onze orde* (= de kartuizers) (8). Guigo I gunt ons, met andere woorden, langs literair genot een heldere blik in de spiritualiteit van de kartuizerorde. Vanuit de structuur van de brief willen wij zijn spirituele inhoud nader leren kennen.⁸

2.1. Aanhef

In een tijdperk als het onze, waarin mobieltjes en voice mail, e-mail en SMS de geschreven brief grotendeels verdrongen hebben, hebben wij nauwelijks meer een voorstelling van de levendige briefcultuur, waarin de brief een literair genre was.⁹ Alleen al daarom is het een verademing een goed opgebouwde brief te lezen en te analyseren. De eeuw van Guigo I geldt als 'de gouden eeuw van de briefschrijfkunst'. Een klassieke brief moet beantwoorden aan een voorgeschreven structuur, die door vijf elementen geconstitueerd wordt:

- *prologus* of *salutatio*, *aanhef* of *begroeting*: de openingsgroet die de afzender aan de adressant zendt;

⁶ Recente uitgaven zijn: Laporte 1988, 95-225; Greshake 1992.

⁷ Zie bijlage 3 bij dit artikel.

⁸ Zie bijlage 1 bij dit artikel.

⁹ Constable 1976. Een grondige inleiding in de brief als literair genre biedt Kors 1993.

- *exordium* of *uitgangspunt*: de reden waarom of achtergrond waartegen de brief geschreven is;
- *narratio* of *uiteenzetting*: de boodschap die de brief bevat;
- *petitio* of *verzoek*: de eigenlijke vraag die de afzender aan de geadresseerde stelt;
- *conclusio* of *besluit*: de afronding, met resterende mededelingen en een slotgroet.

De brief van Guigo I aan zijn onbekende vriend beantwoordt geheel aan de structurele normen van de toen heersende briefschrijfkunst. Dat blijkt al uit de *prologus* of *aanhef*. Deze wordt formeel gestructureerd door een *afzender*, die zijn *adressant* een *heilwens* zendt; deze drie elementen vormen samen de *proloog* (1).

In de hoogmiddeleeuwse feodale samenleving pasten binnen elke *ordo* (geestelijkheid, adel, burgerij) hiërarchisch geordende verhoudingen. Men gedroeg zich overeenkomstig zijn plaats in de maatschappij. Zo opent een brief gewoonlijk met de naam van de hoogst geplaatste. Van de rangorde hangt het af of een brief begint met de naam van de *afzender* dan wel met die van de *adressant*. In de brieven van de apostel Paulus wordt zijn naam steeds het eerst vermeld, omdat hij gesteld was over de hem toevertrouwde christengemeenten, waartoe hij zich richtte. In de brief van Guigo staat *de eerbiedwaardige* (1) anonus vooraan, ten teken dat Guigo hem als een hoger geplaatste beschouwde, bij voorbeeld – in de stand van de adel – een graaf (zoals Willem van Aquitanië was) of – in de stand van de geestelijkheid – een kardinaal (zoals Heimerich was). Zelf noemt hij zich *de minste der dienaren van het Kruis die in de Chartreuse zijn* (1). Een monnik staat, vergeleken bij adel en geestelijkheid, immers laag op de maatschappelijke ladder.

Met zijn verwijzing naar het Kruis, waarvan hij *de minste der dienaren* is (1), zet Guigo tevens de toon voor zijn heilwens aan de veronderstelde adressant: *voor Christus leven en sterven* (1), zoals hij zelf wil en doet. Is de heilwens bij Paulus meestal ‘Genade en vrede vanwege God onze Vader ...’ (*Rom* 1,7) of een variant ervan, bij Guigo is het de door Paulus geïnspireerde wens *voor Christus te leven en te sterven* (1). Dit is de idiolecte vertaling van Guigo’s omschrijving: *Christo vivere et mori* (1). Het is geen letterlijk citaat uit de Filippenzenbrief, want in de vulgataattekst staat: *Mihi enim vivere Christus est et mori lucrum*.¹⁰ Voor Paulus ‘is leven Christus en sterven winst’.

¹⁰ Vgl. Fil 1,21.

Wat kan Guigo ertoe gebracht hebben het citaat zo te wijzigen, dat er – althans in zijn brief aan de onbekende vriend – een nieuwe betekenis aan gegeven moet worden?¹¹ Hij had ook kunnen schrijven: *per Christum of in Christo*. Er staat evenwel een datiefvorm, zonder prepositie. Wij moeten ter verklaring daarom wellicht denken aan de afstand tussen de uitspraak die Paulus omtrent zichzelf (*mihi*) doet en de heilwens die Guigo zijn eerbiedwaardige vriend (*reverendo*) doet toekomen. Paulus staat al volkomen in de christelijke levenshouding. Voor hem is leven geheel en al Christus. Dan is ook sterven winst, want de dood voltooit de mens in juist dit leven. Hij ‘wint’ er immers de opstanding uit de dood mee. Maar Guigo’s adressant is nog niet zo ver gevorderd op de weg van de christelijke volmaaktheid. Hij moet zijn leven en sterven eerst nog aan Christus toewijden, voordat het in Christus zelf omgevormd zal kunnen worden. Zijn ‘heer’ is nog een aardse heer, aan wie hij als graaf onderhorig is. Met deze is hij door trouw verknecht, op leven en dood. Maar Guigo wenst hem toe dat hij zijn ridderlijke genegenheid op een andere heer zal willen overdragen, onze Heer Jezus Christus. Hiermee zet de prior zijn onbekende vriend al in de aanhef in beweging. Hij wenst hem, die nog grotendeels leeft en sterft voor een wereldse heer, toe te *gaan* leven en sterven *voor Christus*, met het onuitgesproken oogmerk dat zijn leven *Christus wordt* en zijn sterven winst zal zijn. De vriend is al wel een *in Christus geliefde* (7), maar zijn leven is nog niet totaal en integraal *Christus*.

Hoe het ook zij, afzender en geadresseerde communiceren in ieder geval vanuit de levenshouding die kenmerkend voor christenen is: een onverbreekbare verknochtheid aan Christus als aan hun eigenlijke Heer. Het gaat erom *in Christus tot rust* (5) te komen en strijdbaar te worden als *een soldaat van Christus* (5) om *straks* (= in het eeuwig leven) te kunnen *heersen met de Heer* (5). Hij is het, *die jou tot zijn koninkrijk uitnodigt* (6). Guigo spreekt zijn vriend aan als *enige in Christus geliefde* (7), die niet moet talmen de rest van zijn leven God aan te bieden en *naar het voorbeeld van Christus zelf priester (te) zijn* (8), *een nieuwe recruit van Christus* (9). Binnen deze vertrouwensrelatie met Christus zijn Guigo en zijn vriend aan elkaar gelijkwaardig en kan Guigo hem ook zijn dringend verzoek doen, bijna op het brutale af. In dit licht moet het vervolg van de brief gezien worden.

¹¹ Ich danke Herrn Prof. DDr. Hansjakob Becker (Mainz) für seinen Anteil an der Diskussion über dieses Zitat.

2.2. Uitgangspunt

De kern van de brief ligt uiteraard in het *verzoek* (4), dat als het ware de gevolgtrekking is die uit de confrontatie van het *uitgangspunt* (2) met de *uiteenzetting* (3) voortvloeit. Wij moeten dus eerst het uitgangspunt nader analyseren.¹² Het uitgangspunt van Guigo is de keuze waar een hooggeplaatste mens voor staat: ofwel *hij ambieert met eerbetoon overstelpt te worden in een paleis* (2), ofwel *hij kiest ervoor nederig te boeren in de woestijn, verlangt ernaar weetgierig wijsheid te zoeken in de rust, en streeft ernaar eenzaam te zitten in de stilte* (2). Met de keuze tussen deze twee levenswijzen staat of valt het levensgeluk van een mens. Een paleisleven maakt niet gelukkig, een woestijnleven wel. Ofschoon nog onuitgesproken, is het ‘gelukkige leven’ dat Guigo bedoelt, uiteraard het kartuizerleven.

Zijn overtuigingskracht treedt alleen al aan het licht in zijn drievoudige omschrijving van het monnikenleven in de woestijn, de rust en de stilte tegenover het paleisleven in overstelpend eerbetoon. Deze drievoudige omschrijving brengt samenhang in *wat* een mens wil, *waar* hij dit wil en *hoe* hij ertoe gedreven wordt.

Centraal in deze drievoudige polaire oppositie staat het werkwoord; het duidt de dynamiek aan waardoor een mens gedreven wordt. Het woestijnleven is een kwestie van *kiezen, verlangen, streven* tegenover het *ambiëren* waartoe hooggeplaatsten meestal neigen. Terwijl *ambiëren* de dynamiek van ons eigenbelang in beeld brengt, lijkt *kiezen, verlangen, streven* daar haaks op te staan. Roept *ambiëren* eerder een ongecontroleerde natuurlijke gerichtheid op, *kiezen, verlangen, streven* verraden een meer persoonlijke wending die de mens aan zijn natuurlijke aanleg geeft.

De edelman is pas op zijn gemak, als hij met vazallen omgeven is; de ware kartuizer streeft naar de eenzaamheid. Het hofleven speelt zich grotendeels af binnen de context van *het paleis*; die van het kartuizerleven daarentegen is *de woestijn, de rust en de stilte*. De drievoudige ruimtebeleving van het kartuizerleven wordt hier voor ons zichtbaar: eenzaamheid (*in de woestijn*), vrij-zijn van werk (*in de rust*) en stilte (*in de stilte*). De *ruimte* van het kartuizerleven wordt door drie ‘plaatsen’ bepaald: eenzaamheid, rust en stilte.

Het hofleven wordt van nature *overstelpt met verheven eerbetoon*. Het kartuizerleven daarentegen wordt gekenmerkt door *nederig boeren, weetgierig wijsheid zoeken* en *eenzaam zitten*. De drievoudige tijdsbeleving van het kartuizerleven ontvouwt zich hier reeds voor onze ogen: handarbeid (*nederig boeren*), studie (*weetgierig wijsheid zoeken*) en beschouwing in

¹² Zie bijlage 2 bij dit artikel.

gebed (*eenzaam zitten*). Voor de *duur* van zijn leven kent de kartuizer deze drie bezigheden: arbeid, studie en contemplatie.

Het uitgangspunt van Guigo is bij wijze van een stelling aldus samen te vatten: iemand die kiest voor het leven in de cartusiaanse woestijn en daarin volhardt, is een gelukkig mens.

2.3. Uiteenzetting

Een stelling als deze vraagt om een nadere *uiteenzetting* (3-6), het derde element van de brief. Guigo moet twee zaken uitleggen: waarom 1) een hofleven niet, 2) een kartuizerleven daarentegen wel gelukkig maakt. Een leven dat baadt in eerbetoon, is onrustig, gevaarvol, zorgelijk, verdacht en onveilig. *Het geeft vreugde in het begin, duisternis in de praktijk en droefenis op het eind. Onwaardigen juicht het toe, goeden kleineert het, beide categorieën houdt het meestal voor de gek* (3). Het is gebouwd op een illusie, namelijk dat een mens ten diepste genoeg zou nemen met de dingen die voorbijgaan.

Hiertegenover plaatst Guigo het kartuizerleven, dat wortelt in armoede en eenzaamheid, *een arm en eenzaam leven* (4). Hij voegt de armoede voor het eerst toe aan de karakteristiek van het leven in de eenzaamheid. Hiermee is niet alleen de soberheid bedoeld die uit de levensstijl van de eremiet voortkomt, maar vooral het samenleven in gemeenschap van goederen, waartoe de kartuizer geroepen is.¹³ Armoede betekent dan ten diepste, dat een mens met lege handen staat en het leven louter *ontvangt*. Vooral iemand die aan het leven in hoofse kringen gewend en met rijkdom omgeven is, valt het in het begin zwaar, maar het wordt lichter naarmate het tot bloei komt en bereikt in zijn voltooiing een hemelse staat (4).

Het is tegen weerstand bestand, bij twijfel betrouwbaar, in voorspoed bescheiden. Sober in levensonderhoud en eenvoudig in kleding, is het eerbaar in woorden en kuis in daden. Zo'n leven moet het meest begeerd worden, omdat het het minst begeerlijk is. Het berouwt vaak wat aan kwaad begaan is, vermijdt wat op de loer ligt en hoedt zich voor wat komen gaat. Het gaat uit van barmhartigheid, wantrouwt verdiensten, aast op het hemelse, verafschuwt het aardse. Een dergelijk leven streeft ijverig naar beproefde gewoonten, houdt ze voortdurend vast en handhaaft ze voor immer. Om te wennen aan het kruis, legt het zich op vasten toe; om aan de behoefte van het lichaam te voldoen, is het tevreden met etenswaar. Over beide voert het een uiterst zorgvuldig beheer, want het onderdrukt gulzigheid zo vaak het aan eten toe is, en opschepperij zo dikwijls het zich op onthouding toelegt. Dit leven richt zich op lezen, maar vooral van canonieke en religieuze boeken, waarin het zich meer door het merg van de zin dan door het schuim van de woorden laat pakken. En wat je nog meer zou moeten bewonderen en prijzen: het is voortdurend zo in innerlijke rust, dat het nooit tot rust komt. Want het breidt zijn bezigheden zo uit, dat het vaker ruimte aan tijd mist dan gedoe van allerlei aard. Het leven in eenzaamheid heeft meer te klagen over misleiding van tijd dan over tegenzin in werk (4).

¹³ Vgl. Hand 2,41-47; 4,32-35.

Guigo's beschrijving van het kartuizerleven is een onverbloemde lofrede op deze levenswijze, die Guigo zelf heeft leren omhelzen. De kartuizer wordt gekenmerkt door een sobere levensstijl en een respectvol gedragspatroon. Hij beseft wat geweest is en is waakzaam voor wat komt. Barmhartigheid is zijn grondslag. Hij eerbiedigt beproefde gewoonten. Hij weet maat te houden tussen het strenge vasten en zijn fysieke levensbehoeften. Wat zijn geestelijke levensbehoeften betreft, richt hij zich op het lezen van betrouwbare boeken, waarin hij meer oog heeft voor *het merg van de zin* dan voor *het schuim van de woorden* (4). Voor mensen die 'van de wereld' zijn, is zo'n leven *het minst begeerlijk*, maar voor hen die *voor Christus leven en sterven* (1) willen, *het meest begerenswaardig* (4). Een wonderlijk leven, dat zo *ononderbroken in de rust* volhardt, dat het *nooit gelegenheid biedt om uit te rusten* (4). De kern van het kartuizerleven is het kruis van Christus. Het dient *om te wennen aan het kruis* (4), aldus Guigo, die zich als afzender zelf noemt: *de minste der dienaren van het Kruis die in de Chartreuse zijn* (1). Het is alsof Guigo het ordesdevies en het ordeswapen voor ogen houdt: *Crux stat, dum volvitur mundus* – het kruis stáát, terwijl de wereld draait. Wie houvast in het leven zoekt, richte zijn blik op het kruis van Christus, in wie het mysterie van Gods menswording – Gods solidariteit met mensen – zijn voltooiing vindt.

Uit de gepresenteerde tegenstelling tussen een hofleven, dat wordt overwoekerd door eerbetoon, en het kartuizerleven, dat bloeit in de woestijn, de rust en de stilte, trekt Guigo allereerst één algemene conclusie: een mens kan *niet tegelijkertijd een soldaat van Christus en een handlanger van de wereld* willen zijn (5). Hij moet kiezen, want hij kan niet *nu plezier maken met de wereld en straks heersen met de Heer* (5).

Maar om die algemene conclusie gaat het Guigo uiteindelijk niet, want hij schrijft geen traktaat voor een breder publiek, maar een brief aan een *in Christus geliefde* (7) vriend. Hij wendt zich van nu af in de tweede persoon tot de onbekende vriend in diens relatie tot Christus, *die jou tot zijn koninkrijk uitnodigt* (6). Guigo confronteert hem bijna pijnlijk met het evangelie, waarin de leerlingen van Zebedeüs, door hun moeder opgestoot, Jezus vragen om een bevoorrechte plaats links en rechts van Hem in het aanstaande Koninkrijk der hemelen: de ambitie van wereldse mensen, die erop uit zijn *met eerbetoon overstelpt te worden* (2).¹⁴ De concrete vraag van Jezus brengt hen onmiddellijk bij de werkelijkheid van

¹⁴ Mt 20,20-28.

het kruis: ‘Kunnen jullie de kelk drinken die Ik zal drinken?’¹⁵ Om die werkelijkheid gaat het, als Guigo zijn adressant uitnodigt stil te staan bij *wat Hij aan de kruisbalk gedronken heeft, die jou tot zijn koninkrijk uitnodigt* (6). Niemand komt tot het beloofde gastmaal van de aartsvaders en tot de nectar van het hemels drinkgelag dan door de kelk der aardse bitterheden (6). Daaraan ontkomt een edelman evenmin als een kartuizer.

Hiermee heeft de uiteenzetting de wending genomen, die wij vanaf het begin voelden aankomen: de algemene lofrede op het kartuizerleven is bedoeld om in het bijzonder de onbekende vriend tot intrede in de orde over te halen.

2.4. Verzoek

Het *verzoek* (7-9) is het vierde element van de brief. Hier ligt het eigenlijke doel waarom Guigo hem geschreven heeft. Al in het begin van het verzoek wordt nog eens duidelijk dat Guigo geen algemeen lezerspubliek voor ogen heeft. De persoon die hij in het midden van de brief voor het eerst persoonlijk aanspreekt: *te invitat, jou uitnodigt* (6), is iemand, met wie hij al langer in vriendschap verbonden is. Hij omschrijft, ja paait hem als *verstandig, intelligent, gevormd en hoogbegaafd* (7). En *omdat op zich vriendschap het vertrouwen voedt en jij ... mij altijd lief bent geweest sinds wij elkaar kennen* (7), durft hij zijn verzoek met de meest krachtige termen te omkleden: *spoor ik aan, raad ik aan, vraag ik* (7). Opnieuw drukt het werkwoord de beweging aan, nu die van het verzoek. Maar meer dan een voorstel, een suggestie of een *aansporing* (5) is het nu een dringend verzoek – bijna een eis of bevel – om *dat kleine beetje tijd dat je nog niet verbruikt hebt, aan de wereld onttrekt en niet talmt het God als een avond-offer aan te bieden in het brandende vuur van de liefde* (7). De onbekende vriend, die immers geroepen is *voor Christus te leven en te sterven* (1), die zich intussen aangesproken weet als *een onafhankelijke geest, die het uit zorg om zichzelf afwijst in vreemde of openbare zaken verwickeld te raken* (5), die eraan herinnerd wordt *niet tegelijkertijd een soldaat van Christus en een handlanger van de wereld* (5) te willen zijn – deze vriend behoort *het voorbeeld van de arme Christus te volgen, als je deelgenoot met de rijke Christus wilt zijn* (6). Hij moet *naar het voorbeeld van Christus zelf priester zijn en tegelijk offergave en slachtoffer, een lieflijke geur voor God en de mensen* (7). Zoals Christus, dient de monnik de priester te zijn, die zichzelf als offergave en slachtoffer opdraagt. Hier licht misschien iets van

¹⁵ Mt 20,21-22.

het geheim op waarom de kartuizers steeds hebben vastgehouden aan de priesterwijding als de bekroning van het monastieke leven, anders dan een priesterwijding op basis van pastorale behoefte of noodzaak.¹⁶

Het kan niet anders of het hoge woord moet eruit komen. Guigo voegt aan zijn dringende uitnodiging tot zijn vriend om zijn leven op God te richten, het concrete verzoek toe, dat hij zelf als zijn *wens en raad tegelijk* (8) beschouwt: *pak als man van edele en grootmoedige inborst, met het oog op je eeuwige heil, de levensvorm van onze orde op* (8). Hier klinkt het verzoek van de brief het duidelijkst en onomwonden: word kartuizer! Het is een uitnodiging tot een nieuwe ridderschap, die van de monnik tegenover Christus, de Heer: *En blijf, als een nieuwe rekrut van Christus, met goddelijke wachtposten in het kamp van de hemelse legerschare waken, je lendenen met je zwaard omgord tegen onraad bij nacht* (8). Directer kan het nauwelijks, en als de geadresseerde inderdaad Willem van Aquitanië is, zal deze, als man van adel en vertrouwd met de ridderschap, zich bij het lezen van deze regels zeker in zijn ridderlijke gevoelens aangesproken hebben gevoeld.

Uiteraard oefent Guigo met zijn dringend verzoek geen dwang uit. Zijn *wens en raad tegelijk* (8) dient *tot jouw wijs bescheid* (8). Het is de onbekende vriend, die zelf moet onderscheiden waar hij voor zal kiezen. Guigo appelleert alleen, zij het buitengewoon indringend, op de eigen verantwoordelijkheid van zijn onbekende vriend om *bij het volvoeren van zo'n gerechtvaardigde onderneming, voorzover de gunst van de goddelijke genade je toelacht, de nodige ijver aan de dag* (9) te leggen. Noch Guigo, noch zijn onbekende vriend kunnen een kartuizerroeping organiseren, maar wie een roeping wil leren onderkennen, moet zich daarvoor wel inspanningen getroosten. Daartoe dient de onderscheiding der geesten,

¹⁶ In de *Apophthegmata Patrum* wordt een gebeurtenis verhaald, die leerzaam is voor de opvattingen van de woestijnvaders over de priesterwijding. Abbas Matoe van Raitos komt met een medebroeder in de streek van Magdaloï. Daar legt een bisschop hem tegen zijn zin de handen op. Als argument draagt hij aan: Ik wil graag door jou gezegend worden. Abbas Matoe beklagt zich, dat hij nu van zijn (niet-gewijde) medebroeder gescheiden is en het als last ervaart het gebed nu alleen te moeten verrichten. De bisschop vraagt Matoe of zijn medebroeder waardig is. Abbas Matoe antwoordt dat hij niet weet of zijn medebroeder waardig is, wel dat deze beter is dan hijzelf. Daarop legde de bisschop ook Matoe's medebroeder de handen op. Beide priestermonniken stierven zonder ooit het altaar bediend te hebben. Want de handoplegging (= priesterwijding) is een zaak voor onberispelijken. Uit dit voorval blijkt dat in de traditie van de woestijnmonniken een priesterwijding ook zin heeft, als ze niet nodig is voor de Eucharistieviering en *a fortiori* om pastorale behoeften. Ze verleent een monnik de faculteit te zegenen en priesterlijk te bidden. Miller 1998, 186 (nr. 521).

het vermogen om te onderscheiden tussen wat wel en niet gedaan moet worden.¹⁷

Guigo, die zich als een intieme kenner van deze menselijke ziel beschouwt, vertoont een staaltje van geestelijke begeleiding zonder in de valstrikken van indoctrinatie en manipulatie, illusie en fantasie te geraken. De aanvaarding voor het kartuizerleven waar hij voor pleit, is *eerbaar in zijn begin, gemakkelijk in zijn uitwerking, gelukkig in zijn voltooiing* (9), kortom een *gerechtvaardigde onderneming* (9). Maar de beslissing ligt uitsluitend bij de onbekende vriend: *waar of wanneer je dit wilt doen, laat ik ter verkiezing aan je eigen inzicht over* (9). Wel wet Guigo uit ervaring, dat van uitstel in zulke belangrijke levensbeslissingen gemakkelijk afstel komt: *Beginnen met uitstel of respijt, vind ik voor jou het minst bevorderlijk* (9). Niemand weet immers hoe lang *dat kleine beetje tijd dat je nog niet verbruikt hebt* (7), duurt. Beter is het daarom eerst het besluit te nemen en vervolgens te gaan zien hoe, waar en wanneer het uitgevoerd kan worden.

2.5. Besluit

Het vijfde en laatste element is het *besluit* (10) van de brief. Het omvat gewoonlijk enkele afsluitende frasen en een zegenwens of een vaarwel. In de brieven van Paulus is het besluit gewoonlijk 'De genade van onze Heer Jezus Christus zij met u' of een variant ervan.¹⁸ Bij Guigo is het een hoffelijke verontschuldiging voor zijn ondubbelzinnig aandringen. Nu hij zijn dringend verzoek verwoord heeft, wil hij zijn brief beeindigen, *opdat geen ruwe of onbeschaafde taal jou ergert, gewend als je bent aan paleis en hof* (10). Hij voorziet blijkbaar, dat zijn dringend verzoek evengoed pertinente weerzin kan opwekken bij een man, die op dat moment misschien al wel nadenkt over zichzelf, maar toch nog hecht aan zijn vertrouwde hofleven vol superlatief eerbetoon. Zijn verzoek balanceert op het randje van geestelijke overweldiging, maar het subtiele evenwicht tussen aandrang en terughoudendheid geeft er een eigen spanning aan.

De slotfrase is een betuiging van diepe genegenheid. Tegenover de beperktheid van zijn brief stelt Guigo *de liefdevolle genegenheid die ik koester voor jou* (10). Hiermee maakt hij zijn onbekende vriend nog eens duidelijk, dat zijn dringende adviezen niet alleen geboren zijn uit zijn eigen grote liefde voor het cartusiaanse eremietenideaal, maar ook uit liefdevolle genegenheid jegens hem, de *in Christus geliefde* (7).

¹⁷ Vandenbroucke 1957; Switek 1972.

¹⁸ 1 Tes 5,28.

3. Nabeschouwing

Wij vatten de inhoud van deze schitterende brief nog eens samen. Guigo, prior van de Chartreuse, wenst een onbekende vriend: leven en sterven voor Christus (1). Leven van eerbetoon maakt niet gelukkig, wel het leven in eenzaamheid en stilte (2). Leven van eerbetoon wekt slechts de illusie van geluk (3). Echt gelukkig daarentegen maakt het leven in de eenzaamheid en de stilte (4). Dit leven veronderstelt een onafhankelijke en strijdbare geest (5). *Jij* moet kiezen voor de arme Christus, wil je met de rijke Christus deelgenoot zijn (6). Maak daarom van de rest van je leven een offer, dat je God aanbiedt (7). Pak daartoe de levensvorm van onze orde op (8). Werk met Gods genade mee en neem je besluit, zonder verder uitstel (9). Tegenover de beperktheid van deze brief staat mijn onbeperkte genegenheid jegens jou (10).

De schrijver Guigo I, vijfde prior van de Chartreuse, mogen wij beschouwen als een gezaghebbende getuige van de tweede generatie kartuizers. Hij schrijft vanuit een diepe bewogenheid over het cartusiaanse eremietenideaal, zoals het door Bruno en zijn gezellen was voorgeleefd en door hemzelf en zijn tijdgenoten verder was ontwikkeld met het oog op toekomst. Het gezag waarmee de prior zijn onbekende vriend als *enige in Christus geliefde* (10) benadert, is ten diepste geworteld in zijn positie van prior van de kartuize: *de minste der dienaren van het Kruis die in de Chartreuse zijn* (1). De prior spreekt de geadresseerde aan vanuit hetgeen hen samenbindt: beiden erkennen Jezus Christus als hun eigenlijke Heer, aan wie zij verknocht zijn, Guigo als *de minste der dienaren van het Kruis die in de Chartreuse zijn* (1), de vriend, die wordt uitgenodigd *naar het voorbeeld van Christus zelf priester* (7) te zijn, als *een nieuwe recruit van Christus* (8).

Globaal zijn in de brief twee delen te onderscheiden: een *algemeen* deel, waarin Guigo de schoonheid van het kartuizerleven beschrijft (1-5), en een *persoonlijk* deel, waarin hij zijn dringend verzoek aan de onbekende vriend om het te omhelzen vervat (6-10). Vooral dit tweede deel wordt getekend door een oplopende spanning, van de logische conclusie die uit het eerste deel volgt, tot het hartstochtelijk verzoek om kartuizer te worden. De tekst zelf is een even gepassioneerde als ondubbelzinnige poging de adressant tot het kartuizerleven over te halen. Als de onbekende vriend Willem van Aquitanië is geweest, dan heeft Guigo diens intrede in 1147, elf jaar na zijn dood, niet meer zelf mogen beleven. Tevens zou hieruit blijken, dat Willem aan de 'geestelijke aandrang' van de prior weerstand heeft geboden, althans voor vele jaren.

Ondanks het persoonlijk karakter van het tweede deel, overstijgt de brief als geheel toch de strikt persoonlijke sfeer, die door de vriendschapsrelatie tussen afzender en geadresseerde getekend wordt. In deze brief kan menige mens zichzelf aangesproken voelen, zonder zelf kartuizer te (moeten) worden. De auteur toont immers een voorbeeld van geestelijke begeleiding, dat *mutatis mutandis* op andere levenssituaties dan die van een kartuizerpostulant toepasbaar is. Hij appelleert aan het algemeen-religieuze besef dat de mens 'beeld van God' is en – binnen de christelijke context – door zijn doopsel Christus toebehoort. Dit toebehoren heeft consequenties voor de invulling van ieder concreet mensenleven. Het vraagt om een keuze die vroeg of laat gedaan moet worden. Daarbij is niet de geestelijke begeleider, maar de betrokkene zelf de beslissende instantie. De zorg voor het eigen geestelijke leven kan niet vervreemd worden. Ieder is persoonlijk verantwoordelijk voor zijn levensroeping. Om te weten wat hij wel en niet moet doen, staat hem de *discretio spirituum*, de onderscheiding der geesten ten dienste. Dit instrument van de ziel leert hem wat zijn roeping is.

Het is deze geestelijke reikwijdte, die aan de brief van Guigo I aan een onbekende vriend over het eremitische leven een aanzienlijke meerwaarde verleent en hem leesbaar, zelfs bijzonder aantrekkelijk maakt voor de moderne lezer.

Bijlagen**Bijlage 1. Structuur van de brief van Guigo I over het cartusiaanse eremietenideaal**

PROLOGUS	AANHEF		
1) inscriptio	1) adressant	(1) <i>Reverendo N.N.</i>	(1) <i>Aan de eerbiedwaardige N.N.</i>
2) intitulatio	2) afzender	<i>Guigo, servorum Crucis qui sunt Cartusiae minimus:</i>	<i>Guigo, de minste der dienaren van het Kruis die in de Chartreuse zijn:</i>
3) salutatio	3) heilwens	<i>Christo vivere et mori.</i>	<i>voor Christus te leven en te sterven.</i>
EXORDIUM	UITGANGSPUNT	(2) <i>Aliquis aliquem ...</i>	(2) <i>Laat ieder ...</i>
NARRATIO	UITEENZETTING	(3-6) <i>Nam fulgere ...</i>	(3-6) <i>Want schitteren ...</i>
PETITIO	VERZOEK	(7-9) <i>Quia in ...</i>	(7-9) <i>Omdat op ...</i>
CONCLUSIO	BESLUIT		
	1) afsluiting	(10) <i>Sed de his non ibo longius, ne sermo rudis et incultus te palatinum et curialem offendat.</i>	(10) <i>Maar hierover zal ik niet verder uitweiden, opdat geen ruwe of onbeschaafde taal jou ergert, gewend als je bent aan paleis en hof.</i>
	2) groet	<i>Finem igitur et modum habeat epistola, quem nunquam circa te caritatis habebit affectio.</i>	<i>Laat daarom aan deze brief paal en perk gesteld zijn, wat nooit zal gelden voor de liefdevolle gevoelens die ik koester jegens jou.</i>

Bijlage 2. Uitgangspunt van de brief van Guigo I over het cartusiaanse eremietenideaal

NON	NIET	SED	MAAR
DE DYNAMIEK VAN HET KARTUIZERLEVEN			
<i>ambit</i>	ambieert	<i>eligit</i> <i>diligit</i> <i>appetit</i>	ervoor kiest ernaar verlangt ernaar streeft
DE RUIMTE VAN HET KARTUIZERLEVEN			
<i>in palatio</i>	in een paleis	<i>in heremo</i> <i>in otio</i> <i>in silentio</i>	in de woestijn in de rust in de stilte
DE DUUR VAN HET KARTUIZERLEVEN			
<i>qui superbis extolli honoribus</i>	met verheven eerbetoon overstelpt worden	<i>qui humilis rusticari</i> <i>studiosus philosophari</i> <i>solus sedere</i>	nederig boeren weetgierig wijsheid zoeken eenzaam zitten

Bijlage 3. Guigo I, Brief over het eremitische leven, aan een onbekende vriend

Guigo I, prior van de kartuizers

DE VITA SOLITARIA, AD INGNOTUM AMICUM

1. Reverendo N.N. G<uigo>, servorum Crucis qui sunt Cartusiae minimus: 'Christo vivere et mori'.

2. Aliquis aliquem, ego illum praecipue reor esse felicem, non qui superbis extolli honoribus ambit in palatio, sed qui humilis rusticari eligit in heremo, studiosus philosophari diligit in otio, 'solus sedere' appetit 'in silentio'.

3. Nam fulgere honoribus, celsum esse dignitatibus, res est meo iudicio minus quieta, subiecta periculis, obnoxia curis, multis suspecta, nullis secreta. Laeta in exordio, perplexa in usu, tristis in fine. Indignis applaudens, bonis indignans, utrosque plerumque deludens. Et cum miseris faciat multos, neminem reddit beatum sive felicem.

4. At vita pauper et solitaria, in principio gravis, in propectu facilis, in exitu efficitur coelestis, in adversis constans, in dubiis fida, in prosperis modesta. Sobria in victu, simplex in habitu, pudica in verbis, casta in moribus. Maxime ambienda, quia minime est ambitiosa. Pro commissis saepe compungitur malis, instantia vitat, cavetque futura. Praesumit de misericordia, diffidit de meritis, coelestibus inhiat, terrena fastidit, probatos mores enixe expetit, constanter retinet, perenniter servat. Ieiuniis insistit propter crucis consuetudinem, eduliis acquiescit propter carnis necessitatem.

OVER HET EREMITISCHE LEVEN, AAN EEN ONBEKENDE VRIEND

1. Aan de eerbiedwaardige N.N. wenst Guigo, de minste der dienaren van het Kruis die in de Chartreuse zijn: *voor Christus te leven en te sterven*.¹⁹

2. Laat ieder het zijne ervan denken, ik voor mij houd vooral hem voor gelukkig, die het niet ambieert in een paleis met verheven eerbetoon overstelt te worden, maar die ervoor kiest nederig te boeren in de woestijn, ernaar verlangt weetgierig wijsheid te zoeken in de rust, ernaar streeft *eenzaam te zitten in de stilte*.²⁰

3. Want schitteren in eretekenen en stijf staan van waardigheden geeft naar mijn oordeel minder rust, is onderhevig aan gevaren, blootgesteld aan zorgen, voor velen verdacht, voor niemand veilig. Het geeft vreugde in het begin, verwarring in de praktijk en droefenis op het eind. Onwaardigen juicht het toe, goeden kleineert het, beide categorieën houdt het meestal voor de gek. En terwijl het velen in het ongeluk stort, maakt het niemand zalig of gelukkig.

4. Een arm en eenzaam leven daarentegen, dat in het begin zwaar is en in zijn bloei licht, wordt bij zijn afloop hemels. Het is tegen weerstand bestand, bij twijfel betrouwbaar, in voorspoed bescheiden. Sober in levensonderhoud en eenvoudig in kleding, is het eerbaar in woorden en kuis in daden. Zo'n leven moet het meest begeerd worden, omdat het het minst begeerlijk is. Het berouwt vaak wat aan kwaad begaan is, vermijdt wat op de loer ligt en hoedt zich voor wat komen gaat. Het gaat uit van barmhartigheid, wantrouwt verdiensten, aast op het hemelse, verafschuwt het aardse. Een

¹⁹ Vgl. Fil 1,21: 'Want voor mij is leven Christus en sterven winst'.

²⁰ Vgl. Kl 3,28: 'Hij zit eenzaam en zwijgt als de Heer het oplegt ...'

Summo utrumque moderamine dispensans, quia comprimit quoties prandere studuit gulam, quoties abstinere iactantiam. Intendit literis, sed maxime canonicis et religiosis, in quibus eam magis occupat medulla sensuum, quam spuma verborum. Quodque magis miretur vel laudes, sic est continua in otio, quod nunquam est otiosa. Sua namque officia ita multiplicat, ut ei frequentius temporis desit spatium, quam variae actionis negotium. Et saepius de temporis fraude conqueritur, quam de operis fastidio.

dergelijk leven streeft ijverig naar beproefde gewoonten, houdt ze voortdurend vast en handhaaft ze voor immer. Om te wennen aan het kruis, legt het zich op vasten toe; om aan de behoefte van het lichaam te voldoen, is het tevreden met etenswaar. Over beide voert het een uiterst zorgvuldig beheer, want het onderdrukt gulzigheid zo vaak het aan eten toe is, en opschepperij zo dikwijls het zich op onthouding toelegt. Dit leven richt zich op lezen, maar vooral van canonieke en religieuze boeken, waarin het zich meer door het merg van de zin dan door het schuim van de woorden laat pakken. En wat je nog meer zou moeten bewonderen en prijzen: het is zo ononderbroken in de rust, dat het nooit gelegenheid biedt om uit te rusten. Want het breidt zijn bezigheden zo uit, dat het vaker ruimte aan tijd mist dan gedoe van allerlei aard. Er is meer te klagen over de bedriegelijkheid van tijd dan over weerzin tegen werk.

5. Sed quid plura? Felix quidem materia est suadere otium, sed haec adhortatio animum sui iuris requirit, qui sui sollicitus, alienis vel publicis implicari negotiis contemnat. Qui Christo quietus sic militet, ut nolit esse simul Dei miles, et mundi satelles. Qui fixum teneat se non posse hic gaudere cum saeculo, et in futuro regnare cum Domino.

5. Maar wat moet ik nog meer? Innerlijke rust adviseren is weliswaar een gelukkigmakend thema, maar deze aansporing vraagt om een onafhankelijke geest, die het uit zorg om zichzelf afwijst in vreemde of openbare zaken verwikkeld te raken. Het gaat om een geest die, in Christus tot rust gekomen, zo strijdbaar is, dat hij niet tegelijkertijd een soldaat van Christus en een handlanger van de wereld wil zijn; een geest die eraan vasthoudt, dat hij niet nu plezier kan maken met de wereld en straks kan heersen met de Heer.

6. Sed parva sunt ista et his similia, si recorderis quid biberit ad patibulum, qui te invitavit ad regnum. Velis nolis, oportet ut Christi pauperis sequaris exemplum, si Christi divitis voveris habere consortium. 'Si compatimur', dicit Apostolus, 'et conregnabimus', 'si commorimur et convivemus'. Ipse etiam Mediator duobus discipulis postulantibus ut alter eorum ad dexteram eius sederet, et alter ad sinistram, respondit: 'Potestis bibere calicem quem ego bibiturus sum?' Ubi significavit quod ad pro-

6. Maar klein zijn deze en dergelijke dingen, als je erbij stilstaat wat Hij aan de kruisbalk gedronken heeft, die jou tot zijn koninkrijk uitnodigt. Of je wilt of niet, je behoort het voorbeeld van de arme Christus te volgen, als je deelgenoot met de rijke Christus wilt zijn. *Als wij met Hem lijden, zegt de apostel, zullen wij ook met Hem heersen*²¹; *als wij met Hem sterven, zullen wij ook met Hem leven*.²² Zelf ook geeft de Middelaar aan twee leerlingen, die vragen of de een rechts en de ander links van Hem

²¹ Vgl. Rom 8,17: 'Maar als wij kinderen zijn, dan zijn wij ook erfgenamen, en wel erfgenamen van God tezamen met Christus, omdat wij delen in zijn lijden, om ook te delen in zijn verheerlijking'.

²² Vgl. 2 Tim 2,11: 'Want als wij met Hem gestorven zijn, zullen wij met Hem leven'.

missa convivium patriarcharum et ad nectar coelestium poculorum, per terrenarum calices amaritudinum perveniretur.

7. Quia in se amicitia fiduciam nutrit, et tu o unice in Christo dilecte, mihi carus ex quo notus semper fuisti, hortor, moneo, rogo, ut cum sis providus, prudens, doctus et ingeniosissimus, illud pauxillum aetatis tuae quod nondum est consumptum, mundo subtrahas, et ipsum Deo 'sacrificium vespertinum' igne caritatis supposito adolere non differas, ut exemplo Christi ipse sacerdos sis pariter et 'hostia, in odorem suavitatis' Domino et hominibus.

8. Ut autem plenius accipias quo totius sermonis impetus vergat, prudenti discretioni tuae breviter significo quod animi mei votum simul est et consilium, quatenus sicut vir generosi animi ac magnifici, ordinis nostri propositum aeternae salutis intuitu aggrediaris, et Christi novus tyro effectus, divinis excubiis in castris coelestis militiae 'accinctus gladio tuo super femur tuum propter timores nocturnos', invigiles.

9. Cum itaque res incepto honesta, effectus facilis, consummatione felix moveatur, postuletur, quaeso, ut in prosequendo tam iusto negotio, quantum divinae gratiae tibi favor annuerit, adhibeas industriam. Ubi autem vel quando id facere debeas, sollertiae tuae eligendum relinquo. Inducias inire vel moras expedire tibi minime credo.

kan zitten, dit antwoord: *Kunnen jullie de kelk drinken die Ik zal drinken?*²³ Daarmee gaf Hij aan, dat men pas door de kelk der aardse bitterheden komt tot het beloofde gastmaal van de aartsvaders en tot de nectar van het hemelse drinkgelag.

7. Omdat op zich vriendschap het vertrouwen voedt, en jij, o enige in Christus geliefde, mij altijd lief bent geweest sinds wij elkaar kennen, spoor ik aan, raad ik aan, vraag ik, dat jij – verstandig, intelligent, gevormd en hoogbegeerd als je bent – dat kleine beetje tijd dat je nog niet verbruikt hebt, aan de wereld onttrekt en niet talmt het God als *een avondoffer* aan te bieden in het brandende vuur van de liefde.²⁴ Dan zul je naar het voorbeeld van Christus zelf priester zijn en tegelijk *offergave en slachtoffer, een lieflijke geur voor God* en de mensen.²⁵

8. Om echter vollediger te vatten waar deze hele brief naar toe wil, geef ik je tot jouw wijs bescheid kort aan wat van mij uit wens en raad tegelijk is: pak als man van edele en grootmoedige inborst, met het oog op je eeuwig heil, de levensvorm van onze orde op. En blijf, als een nieuwe rekrute van Christus, met goddelijke wachtposten in het kamp van de hemelse legerschare waken, *je lendenen met je zwaard omgord tegen onraad bij nacht*.²⁶

9. Wanneer je dus dit onderneemt – eerbaar in zijn begin, gemakkelijk in zijn uitwerking, gelukkig in zijn voltooiing – mag alsjeblieft van je gevraagd worden, dat je bij het volvoeren van zo'n gerechtvaardigde onderneming, voorzover de gunst van de goddelijke genade je toelicht, de nodige ijver aan de dag legt. Maar waar of wanneer je dit wilt doen, laat ik ter verkiezing aan je eigen inzicht over. Beginnen met uitstel of respijt vind ik voor jou het minst bevorderlijk.

²³ Mt 20,21-22.

²⁴ Vgl. Ps 141,2: 'Mijn gebed zal voor U als wierook zijn, mijn geheven handen als een offer in de avond'.

²⁵ Vgl. Ef 5,2: '... en leid een leven van liefde, zoals ook Christus ons heeft liefgehad en zich voor ons heeft overgeleverd als offergave en slachtoffer, een lieflijke geur voor God'.

²⁶ Vgl. Hl 3,8: '... zij dragen het zwaard aan de gordel tegen onraad bij nacht'. Zie ook Ps 45,4.

10. Sed de his non ibo longius, ne sermo rudis et incultus te palatinum et curialem offendat. Finem igitur et modum habeat epistola, quem nunquam circa te caritatis habebit affectio.

10. Maar hierover zal ik niet verder uitweiden, opdat geen ruwe of onbeschaafde taal jou ergert, gewend als je bent aan paleis en hof. Laat daarom aan deze brief paal en perk gesteld zijn, wat nooit zal gelden voor de liefdevolle gevoelens die ik koester jegens jou.

Tekst: G. Greshake (ed.), *Bruno – Guigo – Antelm, Epistulae cartusianae. Frühe Kartäuserbriefe*, übersetzt und eingeleitet von Gisbert Geshake [Fontes Christiani. Zweisprachige Neuausgabe christlicher Quellentexte aus Altertum und Mittelalter, 10], Freiburg etc., 1992, 104-111.

Vertaling: R.Th.M. van Dijk O.Carm., Nijmegen (juli 2001).